

CANCEL:
MARTIS B:
1717:

*

Zu 08

Sc

DISSERTATIO PHILOLOGICA
DE
EMPHASI VERBI
ΣΠΛΑΓΧΝΙΖΟΜΑΙ,

ad Marc. VIII. 3.

QUAM

AMPLISSIMI COLLEGII PHILOSOPHICI
IN ACADEMIA LIPSIENSI

CONSENSU

PRÆSIDE

M. CHRISTIANO SCHOETTGENIO

DEFENDET

A. & R.

ANDREAS BÜTTIG

SPORBIZENS. MISN. PHILOLOG. & THEOLOG. STUDIOS.

M. Marc. D. XII. NOVEMBR. 1792. CCXII.

LIPSIÆ,

LITTERIS IMMANUELIS TITIL.

V I R O

Illustri, Magnifico atque Excellentissimo,

DOMINO

IO. GEORGIO BOERNERO,

Jcto celeberrimo, Augustissimo ac Potentissimo Regi
Poloniae, Serenissimoque Saxoniae Electori a consiliis aulicis, & justitiae
supremique Consistorii Adfessori gravissimo:

nec non

FILIO TANTO PARENTE DIGNISSIMO,

V I R O

*Magnifico, Plurimum Reverendo, atque
Excellentissimo,*

DOMINO

CHRISTIANO FRID. BOERNERO,

Theol. Doct. celebratissimo, ejusdemque P.P. extraord.
nec non Graecarum atque Romanarum litterarum ord. Collegii
Maj. Principum Collegae, atque Bibliothecae Paullinae Praefecto
spectatissimo;

Mecenatibus, atque Patronis suis atatem colendis,

Haec qualescunque Academicas primitias, tanquam perpetuum bonae,
grataeque mentis monumentum, ea, qua par est, pietate, mentisque
veneratione,

sacras esse jubet

culcor devotissimus

ANDREAS BÜTTIG.

§. 1.

Quando sacri novi foederis scriptores tenerimum sospitatoris nostri amorem, quo genus humanum prosequitur, delineare volunt, verbo *σπλαγγνίζομαι* uti solent. Quum igitur hoc ipsum verbum, quod quidem plurimi divinorum litterarum interpretes praetermittunt, multum habeat ponderis, haud inconsultum fore duximus, si illius vim quam maxime intentis oculis, ut ajunt, contemplemur. Monemus autem Lectorem benevolam, nos in iis, quæ de adfectuum sedibus dicenda erunt, antiquorum amplecti sententias. Haud enim nos, ne falcem in alienam messim immittere videamur, hanc litem componemus, quæ inter veteres & recentiores deprehenditur, id potius agentes, ut ex antiquorum monumentis ea, quæ huc videntur pertinere, adferamus. Quum tamen pleraque antiquorum de his rebus placita a sacris scriptoribus comprobata videamus, non plane nihil illis utique tribuendum esse censemus.

§. 2.

Vox ergo *σπλαγγνίζομαι*, quæ solum in sacris litteris occurrit, *ἐκ τῶν σπλαγγγίων* deducitur. Vox autem *σπλαγγγία* varias admittit significaciones. Inprimis vero sumitur pro iis partibus, quæ maxime existant atque eminent, quales sunt, cor, je cur, pulmones, & his similes. Julius Pollux 2. 181. *σπλαγγγία, ἐγκοιλία καλεῖται* i. e. *viscera intestina vocantur*. Helychius: *σπλαγγγία, ἥπαρ, ἕσπαστα, καὶ τὰ ἐντὸς τῶν ζώων*. Circa quæ verba notamus sequentia. Primum vox *ἥπαρ* redolet glossam, nisi cum Viro Nobilissimo Casp. Barthio in Guilielm. Britonis Philippi. 11. 206. statuere velimus, ea apud poëtas omnia viscera designari:

Deinde vox ἔγκοτα tantum pro iis corporis humani usurpatur partibus, de quibus jam diximus, quod ipsum firmat idem Hesychius, ἔγκοτα interpretans ἔντεροι. Adeoque geminam vult esse τῶν σπλάγγων significationem, quod nimirum generatim notet τὰ ἐντὸς τῶν ζώων h. e. ea omnia, quæ intus sunt in animalibus, (quo referendus est ex Latinis Maronis locus Æneid. 1. 215. ubi vide Grammaticorum doctissimum Servium, & Nobilissimum Barthium ad Statium Theb. 1. 522.) speciatim vero eas partes, quales sunt cor, jecur, pulmones, lien &c. de quibus jam antea diximus. Conf. Aristoteles de partibus animalium 3. 4. f. & Ruffus Ephesius de partibus corporis humani p. 28. Et hæc posterior significatio quam maxime ad nostrum σπλάγγυζομαι pertinet. Viscera enim sunt, quæ in excitandis adfectibus utramque faciunt paginam, præcipue illæ partes, quibus res est cum sanguine, quales sunt cor & jecur. Videbimus igitur, quanam de his auctorum sint sententiæ.

§. 3.

Primas ergo inter τὰ σπλάγγυα partes sibi quasi jure quodam cor vindicat, quum secundum sagacissimum naturæ interpretem Aristotelem de generatione animal. 2. 6. & de juventute & senectute c. 3. cui adde Ruffum Ephesium l. supra c. Plinium H. N. 11. 37. & Lactantium de Opif. Dei 1. 2. 6. primum in utero formetur. In hoc veteres varios posuerunt adfectus, quod ex eo factum est, quoniam calor suam quam maxime in eo habet sedem. Aristoteles de partibus animalium 3. 7. καὶ δὲ καὶ ἡπαρ ἐπιτασι ἀναγκαῖα τοῖς ζώοις. ἡ μὲν διὰ τῆς θερμότητος ἀρχὴν (δὲ γὰρ ἐν αὐτῷ τινος οἴου ἐστίν, ἐν ἣ κέσεται τῆς φύσεως τὸ ζῶον, καὶ τὸτο ἐμφύλακτον, ὡς περ ἀνθρώπου ἐστὶ τὸ σώματι) τὸ δ' ἡπαρ τῆς πύρωσις χάριν. i. e. cor & jecur omnibus animalibus sunt necessaria: alterum propter caloris originem: (locum enim adesse aliquem, quasi lares, focumque oportet, quo natura fomites, & primordia ignis nativi contineantur, & serventur, eundemque tutum esse, veluti arcem corporis totius, necesse est) alterum, jecur dico, cibi concoquendi gratia adest. Et Ruffus Ephesius l. c. ἡ δὲ ἀρχὴ, αὐτὸ τὸ θερμὸν, καὶ τὸ ζῆν. καὶ τὸ σφύζεσθαι, καὶ δὲ i. e. principium caloris, vitæ & palpitationis est cor. Immo Stoici atque Peripatetici omnem rationis vim, & animæ principatum in corde collocarunt, omnium id in homine functionum atque officiorum initium esse censentes, quanquam inter se haud raro decretis pugnant:

Vid.

Vid. Andr. Vesalius de humani corporis fabrica 6. 15. pag. 74r.
 A corde vero sanguis suum accipit calorem, de quo medicorum prin-
 ceps Hippocrates sect. 3. de corde p. 52, edit. Francof. 1595. & Aristote-
 les de partibus animalium 2. 3. Unde huic ob nativum suum calo-
 rem amoris sedem tribuunt. Eleganter Achilles Tatius de Clitophon-
 tis & Leucippes amoribus l. 6. p. 401: *Θυμός δὲ καὶ ἔρως δύο λαμπρά-
 δες - ὁ μὲν γὰρ παροξύνει μισῆν, ὁ δὲ ἀναγκάζει Φιλίην καὶ αἰλήλων πό-
 ρει* ① ἢ τὴν πυρὸς ἐστὶ πηγὴ. ὁ μὲν γὰρ εἰς τὸ ἦπαρ κἀθήσται. ὁ δὲ
 τῇ καρδίᾳ περιβέβληται, i. e. ira atque amor facies animi duo sunt -
 altera odio, altera benevolentia prosequi cogit. Vicina etiam utri-
 usque eorum ardoris sedes est: ille enim in jecore, hic in corde inha-
 bitat. Non solum autem amorem, sed etiam irascibilem vim cordi
 vindicarunt plurimi, inter quos Platonici primum obtinent locum.
 Huc ea referas Alcinoi de doctrina Platonica c. 17. p. 496, 497: *Τὸ δὲ
 παθητικὸν τῆς ψυχῆς κατωτέρω ἐποίησαν, (scil. dii) τὸ μὲν θυμὸν
 περὶ τὴν καρδίαν, τὸ δὲ ἐπιθυμητικὸν περὶ τὸ ἦτρον καὶ τὰς περὶ τὸν
 ὀμφαλὸν τῶνας, h. e. eas vero partes anime, quae periturbationibus
 prouentur, inferiori collocarunt loco. Irascendi vim in corde, concu-
 piscendi circa abdomen, easque, quae umbilico partes vicine sunt.*
 idem c. 23. p. 503, 504: *ὑπέθεσαν δὲ (scil. dii) τὸ ἄλλοσῶμα πρὸς
 ἐπιηρείσιον, ὡς ὄχημα προσφύσαντες, καὶ αὐτοῖς δὲ διητάσι αὐτῆς μέ-
 ρεσιν οἴησιν ἄλλην ἄλλω ἀπένευμαν. Τὸ μὲν θυμὸν ἐτάξον ἐν καρ-
 δίᾳ, τὸ δὲ ἐπιθυμητικὸν ἐν τῷ μεταξύ τόπῳ τῆς τε πρὸς τὸν ὀμφα-
 λὸν ὄρε, καὶ τῆ τῶν φρενῶν καταδήσαντες, ὡσπερ τι οἰσθὲν καὶ ἀγχιον
 θρέμμα. Τὸν πνεύμονα δὲ ἐμικρανήσαντο τῆς καρδίας χάριν μα-
 λακὸν τε καὶ ἀνεῖμον, σηραγγώδη τε καὶ σπόγγω παραπλασίον,
 ὅπως ἔχη μάλαγμα πηδῶσα ἢ καρδίᾳ κατὰ τὴν ζέσιν τῆς θυμῆ. Τὸ
 δὲ ἦπαρ πρὸς τὸ διεγέρσειν τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς καὶ πρὸς τὸ
 καταπραυνεῖν, ἔχον γλυκύτητα τε καὶ πικρότητα, i. e. reliquum vero
 corpus huic ad ministerium quasi vehiculum subjecerunt. Quin &
 duabus partibus mortalibus propria singulis quasi domum adsigna-
 runt. Iracundiae quippe in corde: cupidini vero locum medium in-
 ter umbilicum atque diaphragma: ibique eam veluti furiosum
 quoddam & agreste animal constrinxerunt. Pulmonem gratia cordis
 mollem & exangvem, fistulosum praeterca spongiaque similem machi-
 nati sunt, ut cor ira ardore nonnunquam exastuans, illa quasi re-*

frigeratione mitigaretur. Jecur autem ad excitandam concupiscentiam animæ, rursusque ad sedandam eandem dulcedinis simul & amaritudinis particeps est. Similia sunt apud Senecam de ira 2. 19. & Petronium c. 99. Adde Æschylum Agamemn. v. 489. Statium Thebaid. 2. 410. & quæ ibi notat Barthius. Et hanc sententiam propugnata quoque Galenus passim in suis libris, præcipue in iis, quos de Hippocratis & Platonis dogmatibus inscripsit, cor duntaxat irascibilis animæ ergastulum esse, concedens, quod & Stoicis ac Peripateticis omnibus persvasum fuit. Et hinc quando quis aliquid vehementer adpetit vel averfatur, illud in sacris litteris dicitur fieri *ex toto corde* כֹּל לִבְךָ Deut. 6. 5. Psalm. 119. 2, 34, 58. s. quod in N. T. est ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, Matth. 22. 37. & ἐξ ὅλης τῆς καρδίας. Marc. 12. 30. Luc. 10. 27. Rom. 6. 17. Plura exempla suppeditabit Noldius in Concordant. Partic. p. 151. Sic corde amare dixit ἐν τῶν ἔξω Plautus Captiv. 2. 3. 60. Illi porro, qui tota intentione Deum quærunt & diligunt, dicuntur כֹּל לִבְךָ rectè corde Psalm. 7. 11: 11. 2: 32. 10. &c. & de fide vera, cujus omnis intentio est, ut Deo credat, & in eo fiduciam ponat, dicitur: καρδία πιστεύει εἰς δικαιοσύνην. Roman. 10. 10. Et hæc quoque causa est, cur in vernacula lingua veram & devotam orationem vocemus hergſiches Gebet, hergſiche Andacht, quia ut ea vera sit, requiritur omnis animi nostri intentio, quæ ab aliis speculationibus aut ideis longissime est removenda. Scripseramus jam hæc, cum incidimus in dissertationem Jo. Ludovici Hannemanni, de anima, quæ Kilonii 1711. habita est, & titulum habet: Aurea poma in argenteo vase, in cujus thesi 5. p. 30. s. prolixior est in eis describendis, quæ nos hæctenus ex sacro codice petita, differuimus. Et hæc quidem de corde.

S. 4.

Quod vero ad jecur adinet, varii varia adferunt, inter se digladiantes. Quidam enim plane cupiditatum expers esse statuunt, inter quos principem obtinet locum poetarum princeps, Homerum intelligo, de quo v. Rappoltus ad Horatium p. 1202. Alii vero omnes omnino adfectus ipsi adscribunt, ut Galenus de locis affectis 3. 4: 5. 3. Julius Pollux 2. 227. p. 262. & Betulejus ad Lactantium de Opificio Dei 14. 7. Unde Aehmet Oneirocrit. c. 84. pag. 59: πᾶσάν ἐπιθυμίαν αἴτια τὸ ἦπαρ ἐστὶ. i. e. omnium cupiditatum causa jecur est. Auctor cele-

celebrium dogmatum de Anima latine a Barthio post Claudianum Mamer-
tium editus c. 11. p. 498. cujus græca verba adducit idem ad Clau-
dianum Poëtam de IV. Consulatu Honorii p. 619: ὡςτε τῶν σαρμάτων
ἀχώριστοι. Ἐτι μὴν καὶ ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία. Κινεῖ γὰρ ὁ μὲν τὸ
πνευματικὸν αἷμα, ἡ δὲ τὸ ἥπαρ. Vertit Jo. Tarinus: *Ideo (vis auctrix,
altrix & generatrix) non possunt a corporibus separari. Ira itidem &
concupiscentia (non possunt separari.) Illa enim sanguinem, qui cir-
ca cor est, commovet; illa jecur afficit.* Horatius Carm. I. 25. 15. *je-
cur ulcerosum* dixit, quod idem est ac *libidinis indignatione commo-
tum*, uti Acron & Porphyrius exponunt. Idem epist. 1. 18. 72:

Non ancilla tuum jecur ulceret ulla, puerve.

i. e. vide ne ullius puellæ puerive amore capiaris: quanquam hæc duo
Venusini poëtæ loca explicans C. Barthius ad Gulielm. Briton. 11. 206.
jecur heic pro omnibus visceribus sumi contendit. Prudentius Ca-
themer. 3. 179.

Gustus & ipse modum teneat,

Sospiret ut jecur incolome.

i. e. ut sine motibus ac affectibus sit. Adde eundem Peristephan. 2.
256. Horatium Carm. 4. 1. 12. & Lactantium 6. 15. 4. Omnes igitur
ia eo Platonicos sequuntur hujus sententiæ adfectores, quo referas lo-
cum supra ex Alcinoo adductum. Plura exempla e diversis auctori-
bus congestit Barthius ad Claudianum p. 624. Facit vero huc etiam
fabula de Tityo, cujus jecur a duobus vulturibus ob rei Veneræ cupi-
ditatem depascitur, de quo Homerus Odyss. 11. 575. s. Virgilius
Æneid. 6. 595. ibi Servius & Landinus, Brouckhufius ad Tibullum
1. 3. 75. & alii. Qui ex bonis auctoribus allegorice hanc fabulam in-
terpretantur, illi dicunt Tityum omnis generis cupiditatis fuisse im-
mersum, earumque inde apud inferos pœnam subire necesse habuisse.
Faciunt id Lucretius 3. 1006. Galenus de locis affectis 3. 4. Erhardus
ad Fragmenta Petroni p. 671. edit. Burmann. quorum verba integra
transcribere non est opus. Ut vero adpareat, hæc ab auctoribus non
sine causa fuisse statuta, observamus etiam in sacris litteris id occur-
rere. Sapientissimus enim Regum Salomon, quando mulierem adul-
teram describit, & graphico admodum depingit, quam ratione stul-
tum quendam juvenem fefellerit, dicit eam tandem ipsi persua-
sisse, ut cupiditati ejus adquiesceret. Illa ergo mulier non cessavit
pelli-

pellicere hominem, donec tandem busta quasi & jaculo jecur ejus dif-
finderet ככר וף חל פרל ער Prov. 7. 23. Fuit hæc phrasis ultra Rab-
binorum captum, quare nihil hæc sani adferre potuerunt. Agnove-
runt tamen hoc ex Christianis interpretibus quidam, & inter hos Geic-
rus, ὁ μοικωσίου, quem non exscribimus. Sufficit nos adnotare
scriptorem sacrum id velle, quod jecinore juvenis vulnerato ille tan-
dem victas adulteræ voluntati manus dederit. Et hæc ipsa phrasis in
profanis quoque scriptoribus occurrit, quorum loca, quia Salomonem
mirifice inlustrant, integra adscribere non gravabimur. Anacreon
de telo Cupidinis ita, Oda 3:

Τένονε τε καὶ με τύπτει

Μέσον ἤπασε, ὡσπερ οἶστρον i. e.

Intendit arcum, & me ceu astrus per medium jecur transverberat.
Theocritus Idyll. II. 15. de quodam amatore agens:

- ἐχθιστον ἔχων ὑποσώριον ἔλκετον

Κύπτει ἐκ μεγάλου, τό οἱ ἦπασε πᾶζε βέλεμον.

- hostile (pellimum) habens sub pectore ulcus

A magna Venere, quod ipsi in jecur impiegit jaculum.

S. 5.

Cordi & jecinori non dubitamus adjungere renes, licet optime
sciamus, eos nihil proprie cum sanguine habere negotii, & ad τὸ
σπλάγγνα καὶ ἔζοχην considerata non pertinere; locum tamen ha-
bent inter τὰ ἔντερα & ἐγκέλινα, quæ etiam τῶν σπλάγγγων nomine
venire supra vidimus. Cupiditatum vero sedes illis in sacris adscri-
bitur; quamvis apud profanos scriptores vix tale quidquam occurrat.
Nisi forte id velimus adsumere, e nimio rei venericæ usu oriri re-
num dolores, apud Coelium Aurelianum Tard. 5. 3. quod ita quidem
interpretamur, renes in exercendis cupiditatibus, præcipue venericis,
nimium quantum defatigari, indeque morbo nephritico esse subje-
ctos. Quod si vero, ut est apud Lactantium de opificio Dei 14. 1.
*multa sunt in corpore, quarum vim rationemque perspicere nemo,
nisi qui fecit, potest*, certo idem de renum usu possumus adfirmare.
Multi multos ipsi in nostro corpore usus adscripserunt, unum tamen
omiserunt, quem nemo melius scivit, quam qui renes fecit. Aperuit
autem illum Deus nobis in sacris paginis, unde audacter adfirmare
possumus

possimus, cupiditatum quoque sedem esse in renibus. Probamus illud exinde, quia saepissime cum corde in sacris litteris conjunguntur, quando scilicet Deus *corda & renes scrutari* dicitur Jer. 11. 20: 20. 12. Psalm. 7. 10: 26. 2. Potest nimirum Deus vi omniscientiae suae omnem cordis nostri atque renum intentionem pernoscere. Jam vero supra ex § 3. constat, id ipsum cordi recte adscribi, quapropter id quoque renibus tribuendum, quia eodem sensu cum corde conjunguntur. Reliqua vero loca, in quibus renum mentio fit, optime de desideriiis & cupiditatibus explicantur. Sic Jobi 16. 13. יסכו עלי רבוי יפלה : *Circumdedero me magnates ejus, unusquisque eorum transfixit renes meos, & non pepercit.* Haec per transfixionem renum intelligitur depressio voluntatis nostrae, & ejus rei, cujus eramus cupidi. Adeoque Jobus dicit, magnates istos, qui amici ipsius fuere, ei semper fuisse adversos, ita, ut quamcunque rem adpeteret, consequi nunquam potuerit. Eodem fere modo David Psalm. 73. 31. כִּי יתחמץ לבבי וכליותי אשתרגן : *Acerbum mihi est cor meum, & ad renes meos quod adinet, pungor,* h. e. male me habet, quod voluntas & cupiditates meae ita deprimuntur, quibus bonis bene, malis male volebam, ipse quoque licet bonus, pessime à quamplurimis habeor. Thren. 3. 13. הביא בכליותי בני אשפתו : *adduxit in renes meos filios pharetrae ejus, seu tela immisit in renes meos,* h. e. omne quod bene mihi placebat, & ego adpetebam, a me removit, atque sic meae cupiditati acerbissimum vulnus infixit. Porro Jerem. 12. 2. ubi impiorum occurrit descriptio, inter alia haec habentur: קרוב אתה בפהם ורחוק מכליותיהם : *propinquus tu (Deus) es in ore ipsorum, sed longinquus a renibus ipsorum,* i. e. Impii te quidem ore constantur, & multa de te loqui solent, cor tamen & desiderium ipsorum a te est remotissimum. Omniscientiam vero Dei probaturus Davides, etiam illud addit Psalm. 139. 13. כי אתה כינרת כליותי : *nam tu possedisti renes meos,* tu renes meos habes in tua manu & potestate, adeoque illorum desideria exactissime potes cognoscere.

Digna sunt, quae adducantur, verba Arnobii in h. l. *Cum ergo dicit penitens Deo: Quoniam tu possedisti renes meos, dicit ei: Quia ita tibi in me nihil occultum est, ut non solum cogitata, quae sunt in corde, consideres, sed & cogitanda, quae sunt in renibus,*

bus, cernas tu, Domine. Ex quibus locis lucem quoque adfundere
 possumus Psalmo 16. 7. Loquitur in eo David sub persona Messia,
 & postquam v. 6. agnoverat benignitatem Dei, quæ ipsi optime pro-
 spexerit, v. 7. addit, se illum propterea laudare, eamque solam esse to-
 tius vitæ suæ intentionem, quam ipse etiam apud se noctu solus ja-
 cens sæpissime secum revolvat, & vehementer cupiat. Verba sunt:
 אברך אתה יהוה אשר יעצני אף לילות יסרוני כליותי:
*Benedicam Domino, qui (bene) consuluit mihi, etiam in noctibus (hoc
 ipsum) docent me renes mei.* Nimirum si quis volet scire, cui pos-
 sissimum rei sit intentus, ille adtendat cogitationibus & desideriis, quæ
 ipsi noctu in cubili suo jacenti surgere solent, tunc certe omnem sui
 animi intentionem facile poterit experiri. Quum ergo Davidis, &
 Messia etiam, unica intentio hæc esset, ut laudarent atque celebrarent
 nomen Dei, nihil quoque noctu meditationes & desideria, quorum in
 renibus sedes est, aliud ipsis suggerere poterant. Id ipsum, quod jam
 proposuimus, calculo suo quoque comprobatur Vir Celeberrimus Jean-
 la Placette dans la morale chretienne 3. traité, chap. 12. p. 330. *David
 assure dans un de ses Pseaumes, que ses reins l'instruisent pendant
 la nuit, ce qui selon tous les Interpretes veut dire, que les pensées,
 qu'il roule dans son esprit pendant, qu'il est couché dans son lit, lui
 decouvrent les verites, qui sont les regles de sa conduite.* In ulti-
 mis saltem verbis aliquid est, in quo mihi rem non satis adcurate in-
 spexisse videtur. Dicit enim Davidi noctu ea incidisse, quæ sui erant
 officii, quum tamen significationi renum propius sit, ea ipsius medita-
 tionibus incidere, quæ ipse valde adpetat. Nec abluunt Judei in
 Pirke R. Elieser, Breschit Rabba sect. 6 r. & Midrasch Tchillim ad
 Psalm. 1. 2. quem ipsi de Abrahamo explicant, & ad verba: *Et in lege
 ejus meditatus est die ac nocte,* ita scribunt: אב ליל למדו ורב
 לא היה לו מודיכן היה למד תורה. אליל זימן לו הבריא
 שתי כליותיו כמין שני רבנן והו נובעור ומלמות ארתו
Pater ipsum non in-
formavit, neque preceptorem habuit, unde ergo didicit legem? R.
posuit ipsi Deus duos renes tanquam duos doctores, qui ipsum in sa-
pientia erudierunt, Et hoc est, quod scriptum est; Laudabo Deum &c.
 Nos

Nos licet non omnia admittamus, quæ h. l. ab iis prolata sunt, ita tamen mentem eorum explicare possumus, Abrahamum, posteaquam primum Deus ipsi voluntatem suam revelarat, magno ejus desiderio flagrasse, omnemque cordis ejus intentionem eo tendisse, ut eam repeteret, ac ruminaretur. Quæ ex re etiam noctu id ipsum, quotiescunque insomnes noctes duceret, fecisse, atque eo ipso satis ostendisse, quænam fuerit maxima animi sui intentio. Ut autem omnis desiderii, sic præcipue voluptatis sedem in iisdem conlocarunt quidam ex Patribus. Hilarius in Psalm. 138. p. 361. *in renibus voluptatis est caussa.* Radulphus Ardens Dom. XVIII. post Trinit. p. 818. *Aliis castitatem præcipimus, & nos renibus indulgemus.*

§. 6.

Ex his ergo constat, quantum ad adfectus viscera conferant. Quotiescunque vero moventur in nobis adfectus, tunc semper observabimus aliquem in visceribus motum, qui in gaudio, metu, ira & misericordia locum habet. Sic cordi in gaudio palpitatio adscribitur, apud Plautum Captiv. 3. 4. 103. ubi Tyndarus cor suum objurgat:

Quin quiescis directum cor meum! i, ac suspende te:

Tu assultas, ego miser vix adsto præ formidine.

confer Mureti varias Lection. 19. 9. Idem cor in maximo & vehementissimo metu salire ac palpitare videtur, quo respicit Eustathius de Ismenæ & Ismenes amoribus l. 3. pag. 69. *συνάπτεται δὲ μοι καὶ ὁ ὕπνῳ ἐνθὺς, καὶ τεθορυβημένῳ ὄλῳ ἀνεκείδησα τῆς φρονιῆς, καὶ ἤμην ὄλῳ ἐξερηκώς, ὄλῳ ὄλον κατα νῦν ἐλπίων τὸν ὄνειρον.* Πικρὸν κατεπόλλετό μοι τὸ περιμάργιον, καὶ τὸ ἄδμα ἐπέχετο, i. e. hoc ipso temporis articulo quieti revulsus turbatusque, immo extra mentis terminum positus, super lectulum sedi animo insomnium revolvens. Saliebat crebro trepidum cor, maximaque spirandi difficultate laborabat. Plura si quis desideret, quæ huc faciunt, adeat Plautum in Epidic. 4. 1. 3. & in Milite gloriof. 4. 2. 96. Taubmannum ad Aulular. 4. 3. 3. & Lipsium Antiqu. Lection. 5. 15. Nec sunt hinc aliena, quæ de Arato apud Plutarchum in ejus vita p. 1040. enarrantur. Quod vero in misericordia etiam viscera commoveantur, ostendit locus elegantissimus Genes. 43. 30. ubi

de Josepho ; & *festinavit Joseph*, כי נכמר רחמיו, *quia astuabant viscera ejus erga fratrem suum* : quæ verba non minus elegantiter interpretatus est Onkelos : ארי אתגללו רחמיהו, *quoniam conversa sunt viscera ejus*. Similia occurrunt in Traditione ex domo sive schola Eliæ profecta, quæ occurrit in Jalkut ad Genes. 28. II. fol. 35. r. Verba ejus latine saltem proferemus : *Postquam venditus est Josephus, per integros XXII. annos ploravit (Jacobus) dicens: Ve mihi, forte ego male egi, quod duas sororas duxi, aut ex divitiis Labanis vel Sichemitarum quedam in meos usus converti, adeoque fædus illud, quod Dominus mecum pepigit, irritum est.* מיר נתגלגלו שרל הברוה רחמיו שרל הברוה. *Staiim in gyrum conversa sunt viscera Dei Optim. Maxim. &c.* Quo quid ad exprimendam misericordiam summam significantius dici possit certe non video. Apud Hoseam II. 8. ipse Deus viscera sua nobis ostendit, quando ait, se posse quidem populum Israëliticum ob peccata vastare sicut Adama & Zeboim: *verum in inversum est in me cor meum, & esserbuerunt miserationes meae.* Kimchi eumque secutus R. ben Melech vocem נכמר interpretatur *circumvolute sunt*, unde necesse est, ut ex ipsorum sententia sint *σπλάγγνα οὐκ ἐσσεμῶν*, quæ verba, ut infra videbimus, aliquoties in N. T. occurrunt.

S. 7.

Quum vero omnis motio calorem secum habeat, in eaque sanguis circa cor velut igne supposito ebulliat, hinc quoque factum est, ut ignis, ardor, & fax, amoris, iræ, aliisque vehementioribus adfectibus adscriberentur. Multos hujus rei idoneos testes possumus citare; sed quia res ubivis fere obvia est, paucis nos expediemus. Apud Æschylum in Agamemn. v. 1265. Cassandra ait:

οἶον τὸ πῦρ ἐπέχεται δὲ μοι.

i. e. *qualis calor corpus meum invadit.* Confer eund. in Agamemn. v. 487. & in Choëph. v. 270. Callimachus hymn. in Apoll. v. 49. de Phœbo,

ὕπ' ἔρωτι κεκαυμένον Ἀδμήτιο.

i. e. *amore inflammatus Admeti.* Idem Epigramm. 45. 5. ibi Bentlejus.

lejus. Plura in hanc sententiam Theocritus Idyll. II. 52. Eustathius de Ismenæ & Ismenes amoribus l. 2. p. 62. l. 3. p. 70, 97. l. 5. p. 189. l. 7. p. 266. l. 10. p. 390. & alibi. Ex latinis Apulejus Metamorph. l. 2. p. 25. l. 10. p. 210 & 211. ibi Jo. Pricæus. Val. Flaccus Argonaut. 1. 748: 3. 664. ibi Lamp. Alardus & Jo. Weitzius. Prudentius Hamartig. v. 118. & Casp. Barthius ad Statii Theb. 2. 411. Huc applicari potest ex sacra pagina vox *πυρεσδαυ*, quæ de impetuoso cordis adfectu & generositate adhibetur 2. Macc. 14. 45: 4. 38: 10. 35. & in novo fœdere hæc ipsa vox incendia carnis libidinosæ designat. Sic enim legimus 1. Corinth. 7. 9: *καρτερων γαρ εστι γαμνησαι, η πυρεσδαυ*: *melius est nubere quam uri*. v. Dan. Fesselius Adv. vers. sacr. 2. 22. & Warlitzius de modestia scripturæ in rebus verecundis p. 84, 85. Mentio quoque heic facienda radicis כמר, quæ vox cum רחמי constructa in sacris litteris misericordiam denotat. Duo exempla jam §. 6. sunt adducta, tertium occurrit 1. Reg. 3. 26. ubi de muliere sermo est, de cujus infante vivo lis erat coram Rege Salomone. Noluit illa concedere, ut mortuus pariter atque vivus infans in partes æquales divideretur, addita causâ כר נכמר: *כי נכמר ערל רחמי ערל בנהו*: *quoniam incaluerunt viscera ejus erga filium suum*. Ut vero mentem nostram de hujus vocis significatione aperiamus, tria notat, quæ ob vicinitatem suam sunt conjuncta. Primo quidem *moveri*, quo spectant ea, quæ supra §. 6. e Rabbinis adducta sunt, quibus addatur Targum Jonathan ad Hoseæ II. 8. Quum vero motioni, ut jam dictum est, adsit calor, hinc etiam est 2) *incallescere*, & eo respexerunt Rasche, Aben Esra & Kimchius ad citatum Hoseæ locum, quem omnes interpretantur per נתחממו vel יקררו *incaluerunt, exarserunt*, addit quoque Rasche esse לשון ארמי *significationem chaldaicam*, cujus exempla evolvantur apud Buxtorfium in Lexico Chaldæo-Talm. Ut plurimum autem, quæ calida sunt, atrum colorem habent, inde 3) est *atrum esse*, quo pertinet locus Thren. 5. 10. עורינו כתמר נכמר. *pelles nostræ sicut furnus atra factæ sunt*. Inde & כמררים *sacerdotes*, a plebisque vertuntur *pullati, atrati*.

§. 8.

Omnes istas motiones in visceribus nostris contingentes quando Hebraei describere volunt, utuntur verbo אהב, quod de amore summo solent adhibere. Coincidit illa cum voce אהב *utervis.* Radix ergo אהב ex hoc ipso fonte duas habet significationes *amare, & misereri.* Prior est communissima, quamvis tum Lexica, tum nos etiam in expositione Hebraicorum Bibliorum sapissime posteriorem ex consuetudine πατροπαροδότηω soleamus adhibere. Usurpatur autem hæc vox de amore significantissimo, qualis est patrum erga liberos, & Dei erga omnes pios. Nos plura loca in hanc rem possemus adducere, sed ea suppeditare potest Concordantiarum Buxtorfsianarum inspectio. Non possumus tamen non unum saltem locum producere, qui magna admodum rerum pondera secum habet. Is exstat Psalmo 103. 13. כרחם אב על בנים *Quemadmodum ex intimis & totis visceribus ardet pater erga filios suos, sic & Deus erga eos, qui se timent.* Illi certe qui nondum patres sunt, non intelligunt, quid sit illud כרחם אב על בנים, ex iis tamen, quæ præcesserunt, aliquam hujus rei ideam nobis formare possumus. Dei vero cor inspicere, & viscera misericordiae quis perscrutari audeat, nam τὸ ἔλεος αὐτοῦ (רחמים) eis γενεὰς γενεῶν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. Lucæ 1. 50. Chaldæi porro & Talmudistæ, quibus in usu est Deum adpellare variis nominibus ex adtributis ipsius petitis, sapissime ipsum vocant רחמינו h. e. *misericordem, gratia & amore erga nos ardentem.*

§. 9.

Vox autem σπλάγγνα in significatione amoris vel misericordiae, frequens quoque est in Novo Testamento, adhibeturque partim nuda, partim cum adjectione ἔλεος vel οἰκτιρισμῶν. Sic Paulus ad Philemonem v. 7. Χαρῶν γὰρ ἔχομεν πολλὴν καὶ παρακλήσων ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σε, ὅτι τὰ σπλάγγνα τῶν ἁγίων ἀναπέπαιναν διὰ σε, ἀδελφε. i. e. *gaudemus autem maxime, & solatio sublevamur tuo amore, quod viscera, hoc est corda sanctorum per te, frater, refecta sint.* Ibidem v. 12. legimus: Σὺ δὲ αὐτόν, τῆλεσι, τὸ ἐμὸ σπλάγγ-

σπλάγχχνα, προσλαβῆ, i. e. tu autem illum, hoc est, mea viscera, recipe. In quibus verbis varia potest esse interpretatio. Σπλάγχχνα enim & viscera aliquando notant eos omnes, quos præ cæteris amamus, quo referendus est Philostratus de vitis Sophistarum 2. 27. de Hippodromo p. 617: Hic enim Hippodromus, cum univèrsa Græcorum turba illum oraret, ut ipse quoque, oratione a Philostrato Lemnio habita, in medium prodiret, ἐν, inquit, ἐπαποδύσομαι τοῖς ἐμαυτῆ σπλάγχχνοις, i. e. adversus viscera mea ad pugnam me haudquaquam compronam. Ad quem locum vide Virum Magnificum, Godfr. Olearium, Præceptorem nostrum summopere colendum. Hoc imitantur quoque Latini. Cl. Marius Victor in epistola de perverfis suæ ætatis moribus v. 5.

Hic habitat tuus ille hospes, mea viscera, Theston.

Salvianus epist. 1. p. 377. ad Massilienses suos scribens, his verbis adolecentem quendam iis commendat: *Suscipite, quaeso, hunc, ut mea viscera, & quantum in vobis est, vestra.* In quibus verbis manifesta imitatio est Paulli. Et hæc significatio loco præfenti potest applicari. Potest tamen etiam alia heic locum habere, ubi liberi hac voce designantur, quod non insolens est Græcis pariterque Romanis scriptoribus. Artemidorus Oneirocrit. 1. 46. pag. 40: οἱ παῖδες σπλάγχχνα λέγονται ὡς ἐντόδια, i. e. liberi vocantur viscera vel etiam interanea: idem ibid. plura. Lactantius 6. 20. 21. non possunt innocentes existimari, qui viscera sua in prædam canibus obijciunt, ubi viscera notat liberos. Statius Thebaid. 7, 521:

sua credite matri

Viscera: ubi vide C. Barthium, & Jo. Pricæum ad Paulli loc. cit. Et hæc sententia nostra præfenti in loco confirmari quoque potest ex verbis antecedentibus v. 10. ubi manifeste ait: παρακαλῶ σε περὶ τῆ ἐμῆ τέκνης, ὃν ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου, Ὀνήσιμον. *Adhortor te de filio meo Onesimo, quem in vinculis meis genui.* Aliquando pro summo amore & misericordia sumitur, ut Luca 1, 78. διὰ σπλάγχχνα ἐλέος Θεῶ, per viscera misericordia Dei, ubi videtur circumscribere vocem ἐλέος; quemadmodum Coloss. 3. 12. vox οἰκτιρμῶν additur, & Philipp. 2. 1. per particulam καὶ connectitur vocabulum οἰκτιρμοί. Hic vero significatus vix in profanis græcorum scriptis occur-

occurrer, latinis est paullo frequentior. Statius Silv. 3. 5. 28. ad Clau-
diam uxorem:

- - ter me nitidas Albana ferentem
Dona comas, sanctoque indutum Caesaris auro
Visceribus complexa tuis:

ubi viscera notant intimum adfectum, quod notat Barthius ad h. l.
& ad Thebaid 9. 712. Paullinus Petrocorius de vita Martini 4. 489.
de Ecclesia Dei:

Sponsa Dei totum rapiens ad viscera mundum.

Joannes Saresberienfis Policr. 8. 13. pag. 523. *Effundit quidem in
hospites viscera sua, sed memor officii, si discretus est, ad turpia non
compellit.* Idem 8. 15. pag. 533. *liberalitas effundit viscera, id est,
propriam largitur affectum.* Adde Sulpicium Severum epist. 3. 11. &
quæ Barthius notavit ad Gul. Britonem 5. 124. & 12. 338. Qui ergo
misericordiam aliis & amorem libens exhibet, εὐπλαγχνῶς dicitur
1. Petr. 3. 8. Eph. 4. 32. Contrarium vero est κλέειν τὸ σπλαγχνῶς,
claudere viscera, quod de iis, qui nullam plane aliis exhibent mise-
ricordiam, adhibetur 1. Joann. 3. 18.

§. 10.

Restat ergo, ut paucis jam emphasin nostræ vocis indicemus,
quam Marci 8. 3. & alibi occurrentem observamus. Verba apud
Marcum sunt: σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον. Vox vero ista em-
phatice hoc modo circumscribitur: *Cor meum ardet, & omnia vi-
scera mea commoventur: sanguis fervet, & tota animi mei inten-
tione feror, ut miseriam populi esurientis respiciam. Nec pater,
nec mater in filium, nec frater erga fratrem tanto adfectus esse
poteat amore, quanto ego illos prosequor, qui, ut verbum meum au-
dierent, famis quoque periculum subire non recusarunt.*

COROLLARIA

1. Χεῖρμα 1. Joann. 2. 20. non est unctio, sed unguentum.
2. Ibidem v. 18. ἐρχέτη ὥρα notat tempora periculosa.

❁ : o : ❁

00 A 6280

ULB Halle 3
002 828 09X

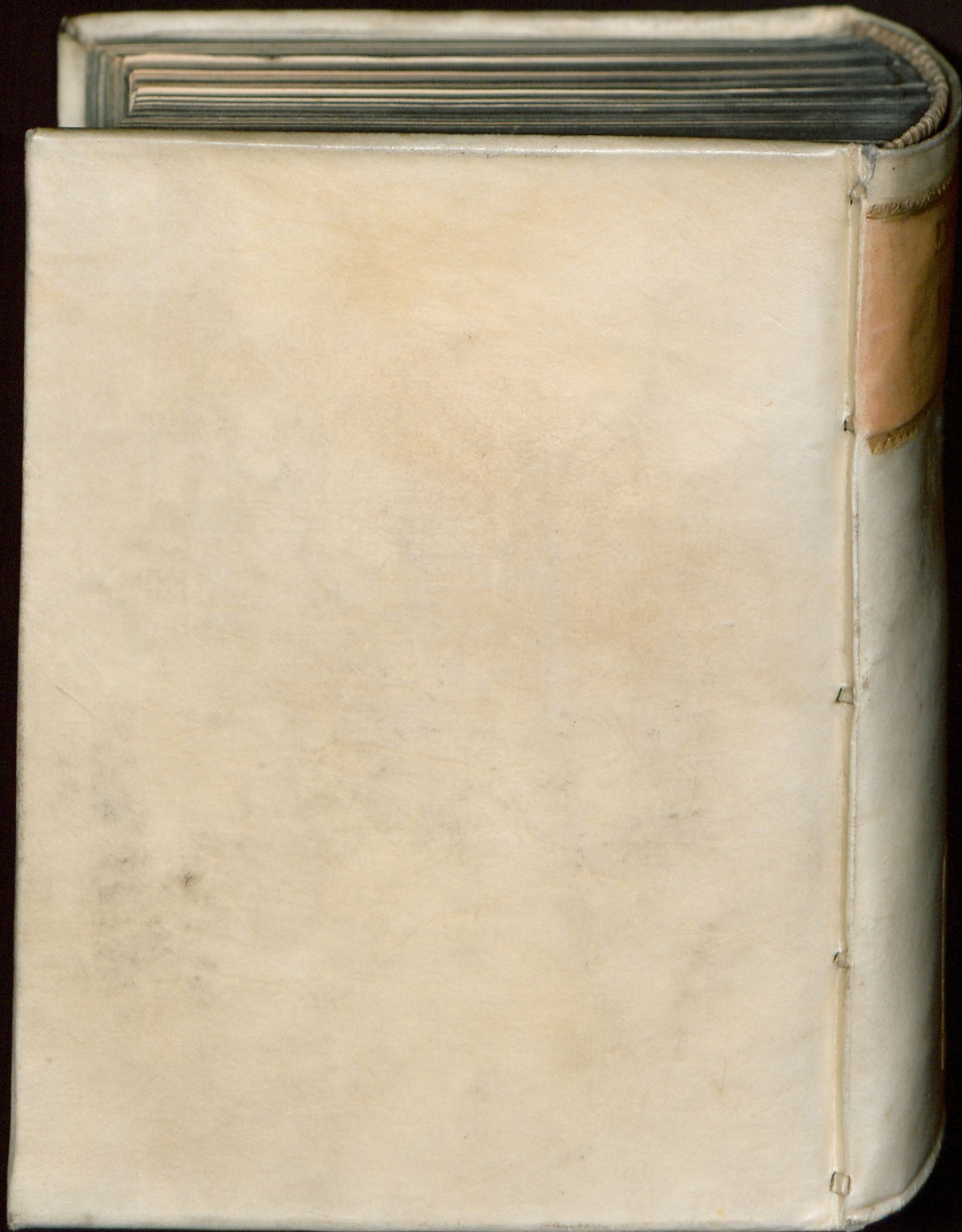

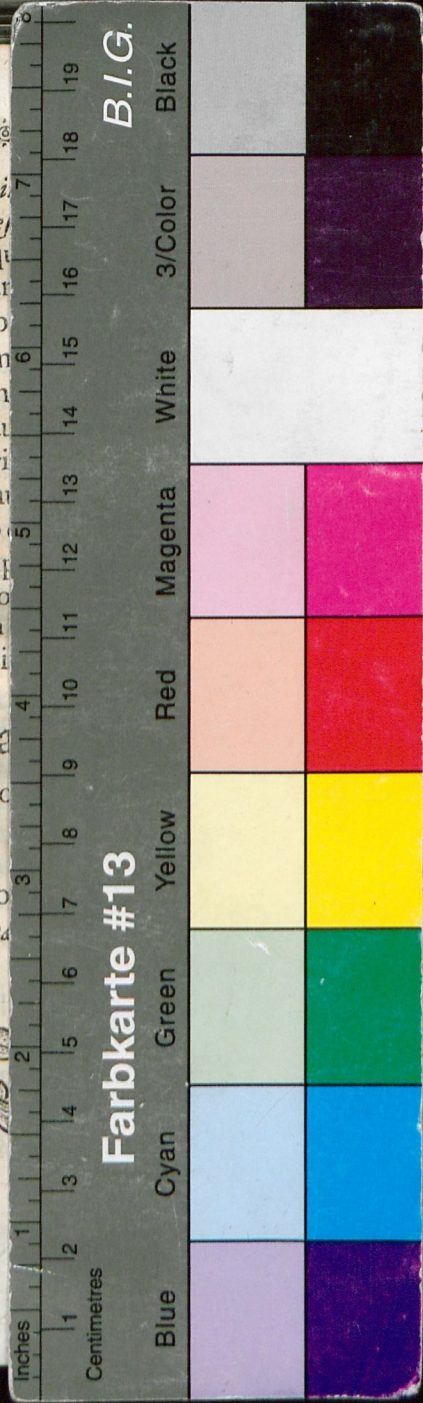
Sb.

WIP

reha

DISSERTATIO PHILOLOGICA
DE
EMPHASI VERBI
ΣΠΛΑΓΧΝΙΖΟΜΑΙ,

ad Marc. VIII. 3.

QUAM
AMPLISSIMI COLLEGII PHILOSOPHICI
IN ACADEMIA LIPSIENSI
CONSENSU
PRÆSIDE
M. CHRISTIANO SCHOETTGENIO
DEFENDET

A. & R.

ANDREAS BÜTTIG
SPORBIZENS. MISN. PHILOLOG. & THEOLOG. STUDIOS.

D. XII. NOVEMBR. 1712.

LIPSIÆ,
LITTERIS IMMANUELIS TITIL.

ANDREAS BÜTTIG